

4. Тимченко С. Матеріали до Словника писемної та вимовної української мови XV – XVIII ст. – К., 2003. – К. 1–2.

5. Тищенко Т.М. Лексика бджільництва Східного Поділля Умань, 2008. – 88 с.

Ірина Хлестун,
м. Умань.

СТИЛІСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ОНІМНОЇ ЛЕКСИКИ У ПОЕЗІЇ ІГОРЯ РИМАРУКА

Роль онімії у творчості вітчизняних письменників досліджувало багато українських мовознавців, зокрема Ю. В. Датченко (поезія Миколи Чернявського), О. О. Чеховський (український радянський памфлет), Е. В. Боева (поезія Григорія Сковороди, І. Багряного), Т. І. Крупеньова (твори Лесі Українки, новели В. Стефаника), М. В. Максимюк (твори В. Кожелюха), Г. І. Мельник (поезія Євгена Маланюка, твори Ліни Костенко) тощо.

Творчість І. Римарука досліджувалася у літературознавчому аспекті такими дослідниками, як Т. Булах, М. Глиниченко, Т. Кремінь, К. Москалець, та досі не стала предметом мовознавчого дослідження.

Поетичне мовлення Ігоря Римарука характеризується великою різноманітністю вживання власних назв, а тому ця тема потребує наукової розробки. Зважаючи на значний розвиток останнім часом ономастики художніх творів (літературної, або поетичної, ономастики), вивчення онімної лексики у поетичній творчості Ігоря Римарука має значні перспективи.

Як зазначає Т. Булах, поезія Римарука складна – вона інтелектуальна, культурологічна, філософська, але найбілише поет ускладнює та виокремлює свою лірику за рахунок вибудови авторського хронотопу. Криза ідеологічної свідомості поетів під сумнів доречність глобальних тверджень і у таких умовах автор створює власний поетичний простір, де по-своєму розуміє час і простір [1].

Т. Кремінь, розглядаючи внесок Ігоря Римарука у процес становлення історіософського міфу ХХ ст., зазначає, що він, як і інші поети-вісімдесятники, намагається «віднайти відповідники багатьом речам, що формують та увиразнюють світ, перетворюючи його на гармонійну сполуку», утворює «інші закони в іншому, власному часі та просторі» [2; 78].

Поет прилучився до своєрідної гри зі словом, що побудована на багатозначності та метафористичності і створює потрібний ґрунт для свідомого і закономірного виникнення різноманітних алюзій, пов'язаних з історичним процесом. Лірика Ігоря Римарука, глибоко метафорична, демонструє «алогічність синтаксичної конструкції, умовність образів, репрезентуючи умовно-асоціативну течію, сповнену внутрішньої виваженості та образної сконцентрованості» [Там само; 79].

Дослідження семантико-функціональних особливостей власних назв у поезії Ігоря Римарука дає змогу зробити внесок у вивчення мовних особливостей ідіостилю поета. Лірика його глибоко метафорична, демонструє алогічність синтаксичної конструкції, умовність образів, і всі ці риси повною мірою позначаються на його виборі власних назв і способах їх уведення в поетичний текст. Відповідно до цього визначимо основні особливості ономавжитку поета.

1. Доволі часто Ігор Римарук уживає оніми як загальні назви – з малої літери, тобто в узагальненому значенні: *пустельний люд колотиться / та між римаруками / є мешканець колодязя / харукі мураками* (СБ, 311); *ти вимовляєш те що не мав би казати / а вона (як писав москалець) від вина не п'яніє / і любить хіба що себе (так писав бодрійяр)* (СБ, 321); *звідки серед пуст / узявся той всевидючий прокруст?* (СБ, 149); *...ну яка нам різниця кого і за що салоїдом / самоїдам на сміх нарече містечковий орфей...* (НГ, 7). Таке вживання ставить зазначені поетоніми на межі з загальними назвами, бо в їхній семантиці переважає не співвіднесення з носієм імені, а певні характеристичні ознаки денотата, використані поетом у тексті.

2. Надзвичайно високою частотою характеризуються в поетичному мовленні Ігоря Римарука теоніми *Бог, Господь*, але вживаються й інші, непрямі найменування Бога, що виражають елементи його сутності, більш урочисті, також засвідчені у

текстах поета: *В таблицях віщих не бува повтору, / не затремтить перо в руці Творця: / нарешті втише самоту й покору...* (СБ, 143).; оказіональні теоніми з прозорою внутрішньою формою: він – *смішний балаган, передвісник зірниць*, / він – *страшний балаган, ярий ярмарок масок*, / він – *правитель п'яниць у ярах попільниць / і небесного Пастиря тихий підмасок* (СБ, 230); *Він зрікся юності – а Ти / не пощадив його, Стерниче / куди з сумир'я самоти / його Твоя десниця кличе?* (СБ, 167); *За ниточки Верховний Чарівник / смик / та / смик <...> Небесний Ляльковод до цього звук: / смик / та / смик* (СБ, 315).

Уживає Ігор Римарук і оказіональні агоніми. Так, традиційне ім'я *Діва Марія* переосмислюючись поетом, слугує моделлю для створення оказіонального поетоніма: *Стати над прірвою – хто потойбіч? – темні обидва. / Плакала в ніч її коханих облич Діва Обида. <...> Чом же ти ймення Обиди вигадала, Діво Маріє?* (НГ, 6)

3. Поетоніми у творах Ігоря Римарука стають основою багатьох художніх прийомів – *метафори*:... *зліва у грудях пече Україна – / стигма твоя* (НГ, 65); *Позолотілий надвечірній клен / Шепоче: «Я не дерево – Верлен».* // *Тремтить осика на світанку – бо / Це не трепета: це Артур Рембо* (СБ, 374); *порівняння*: *Це тут привчався, мов Ясон, / до злоторунних забаганок* (НГ, 30); *Півсцени кам'яним німим підніжсям з'їв.. – / і, тлусту німоту розціплюючи грою, / довічний монолог ти котиш, як Сніф* (СБ, 122); *Сидять, оковитим теплом оповиті, / бо так їм незатишно в білому світі, / неначе Пілату в Святому Письмі* (СБ, 210); *алегорії*: *Ерос тут не живе. Розкриває обійми Танатос* (СБ, 386); *прагнемо перемін / як співець що з обіймів Бахуса / подихав у гладіатори* (СБ, 161); *символу*: *Неначе склеріз, обтислий нім пам'ять склероз. / Тому – на Голготу юрбою: мов пілі на крилах* (СБ, 193); *перифраза*: *Це ж які сади тоді цвіли, / це ж які любові була, / що нею / ти його, відбитого землею, / воскресила, жінко з Мардали!* (СБ, 258); *Вони й восени ні на кого не схожі, / ці німі похресники, внуки Даждьбожі, / самі не свої і свої не самі* (СБ, 210); *паронімічної атракції*: *і стелиться стежка – не в морок Мордовій / не в землю чужу – на Шевченкову кручу* (НГ, 18).

Ми окреслили лише незначну частину особливостей ономавжитку Ігоря Римарука, але можемо відзначити, що

ономастикон його поетичної мови надзвичайно різноманітний і багатий не лише кількісно, а й функціонально, бо кожна власна назва є незамінним компонентом художнього тексту і виконує широкий спектр ролей, зумовлених художніми завданнями.

Список використаних джерел:

1. Булах Т. Категорії часу і простору в поезії І. Римарука // Національний університет «Києво-Могилянська академія» (Література і мова). – К., 2005. – С. 23 – 28.
2. Кремень Т. Подолання проблеми історіософського міфу у поезії 1980-х // Вісник Львівського ун-ту. Серія філологія. Вип. 33. Ч.1. – Л., 2004. – 77 – 82.

Список скорочень:

НГ – Римарук І. Нічні голоси. – К.: Рад. письмен., 1991. – 94 с.
СБ – Сльоза Богородиці. Вибране. – К.: Дніпро, 2008. – 400 с.

Іван Хом'як,
м. Остріг

ФОРМУВАННЯ ОРФОГРАФІЧНОЇ КУЛЬТУРИ В УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ

У час реформування мовної освіти в країні зростає роль комунікативної функції української мови. Одержані в школі знання покликані стимулювати намагання людини опанувати культуру рідної мови – невід'ємний елемент загальнолюдської культури. Під поняттям культури мови слід розуміти додержання правильної літературної вимови, п р а в о п и с у, лексичних і граматичних норм, прийнятого в літературному мовленні наголошування слів [3, с.3]. Водночас – це розділ лінгвістичної науки, об'єктом вивчення якої є особливості усного і п и с е м н о г о спілкування та встановлення правил користування мовою.

Серцевиною науки про мовну культуру є вчення про її нормативність. Норми мови становлять “закріплені в практиці зразкового використання мовні варіанти (в галузі вимови,